

ΚΡΙΤΙΚΟΝ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

Basil of Caesarea: Christian, Humanist Ascetic. A Sixteen-Hundredth Anniversary Symposium. Part One — Part Two. Edited by Paul Jonathan Fedwick. (Pontifical Institute of Mediaeval Studies): 59 Queen's Park Crescent East, Toronto-Ontario-Canada M5S 2C4. Part I. P. XLIX+436. Part II. VIII+439-715.

1. Εἰς τὸ Περιοδικὸν «Θεολογία» τ. Ν' (1979) 473-501 εἶχον ἐκθέσει τὰ τοῦ Συμποσίου, τὸ ὁποῖον εἶχε διαργανωθῆ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς 1600ῆς ἐπετείου τοῦ θανάτου τοῦ Μεγάλου Βασιλίου ἐντὸς τοῦ πανεπιστημιακοῦ χώρου καὶ μάλιστα ἐν τῷ Κολλεγίῳ τοῦ ἁγίου Μιχαὴλ ἐν Τορόντῳ τοῦ Καναδᾶ (10-16 Ἰουνίου 1979). Εἰς τὸ ἐν λόγῳ Συμπόσιον ἐκλήθησαν νὰ συμμετάσχουν διεθνoῦς κύρους ἐπιστήμονες καὶ συγγραφεῖς, μάλιστα δὲ ὅσοι ἠσχολήθησαν ἰδιαίτερος περὶ τὴν μεγάλην ταύτην ἱεραρχικὴν προσωπικότητα τῆς Ἑλληνορθοδόξου Ἐκκλησίας. Μεταξὺ τῶν προσκληθέντων ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἦτο ὁ συνάδελφος ἐν Θεσ/κῇ Καθηγητῆς τοῦ Παν/μίου κ. Ἰω. Καραγιαννόπουλος καὶ ἡμεῖς. Τὰ γενικὰ ἔξοδα τοῦ Συμποσίου ἀνελήφθησαν κατὰ τὸ μέγιστον μέρος ὑπὸ τῶν «Βασιλειανῶν Πατέρων», τοῦ μοναχικοῦ δῆλον ὅτι Τάγματος τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας ἐν Καναδᾷ. Τὰ μάλιστα συνεβοήθησε τὴν διοργάνωσιν τοῦ Συμποσίου ὕλικῶς καὶ τὸ Pontifical Institute of Mediaeval Studies.

2. Ἦδη ἔχομεν ἀνὰ χεῖρας τὸ σπουδαῖον εἰς δύο μέρη καὶ ὀγκωδέστατον ἔργον, τοῦ ὁποῖου τὸ περιεχόμενον θὰ παραθέσωμεν ἀναλυτικῶς κατωτέρω διὰ νὰ ἐξάρωμεν τὴν σπουδαιότητα τῶν γενομένων Ἀνακοινώσεων καὶ διὰ νὰ ἀποτίσωμεν τὸν δικαίον ἔπαινον εἰς τοὺς ἐργασθέντας διὰ τὴν πολύμοχθον ἐκδοσιν τούτου. Ἦτο ὀρθὴ καὶ ἡ ὀφειλομένη ἀφιέρωσις εἰς τοὺς «Βασιλειανούς Πατέρας», τοὺς σπουδαίους ἐμπνευστάς, ὁργανωτάς καὶ εὐδιαθέτους πνευματικούς καὶ ὕλικoὺς χορηγoὺς καὶ συμπαραστάτας τοῦ ὠραίου τούτου Συμποσίου. Κατωτέρω παραθέτομεν ὡς ἔχει, τὸν Πίνακα τῶν περιεχομένων τοῦ ὀγκώδους (διτόμου) τούτου συγγράμματος.

3. Περιεχόμενα: Μέρος πρῶτον: Μήνυμα τῆς Α. Ἀγιότητος τοῦ Πάπα Παύλου Β'. Μήνυμα τῆς Α. Παναγιότητος Δημητρίου Α', τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου. — Βραχυγραφίαι: 1. τῶν ἔργων τοῦ Βασιλείου Καισαρείας. Α. Ἔργα Β. Ἀμφιβαλλόμενα. Γ. Νόθα. 2. Ἄλλα ἔργα. Εἰσαγωγή ὑπὸ τοῦ P. Wallace Platt, CSB. — Βλoς συγγράμματα, διδασκαλῖα: 1. Χρονολογία τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων τοῦ Βασιλείου Καισαρείας (Paul J. Fedwick). 2. Ἐπισημάνσεις, βιογραφικαὶ περὶ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου (Jean Gribomont, OSB): Α. Ἡ ἐπιστολογραφία. Β. Αἱ ὀμιλίαι. Γ. Τὰ Δογματικὰ ἔργα. Δ. Τὰ ἀσκητικά. Ε. Πρὸς τοὺς νέους. ΣΤ. Τὰ βιβλία περὶ Βαπτίσματος. Ζ. Ἐγκωμιαστικοὶ ἐπιτάφιοι λόγοι εἰς Μνήμην τοῦ Βασιλείου. Η. Ὁ Βασίλειος εἰς τὸ κέντρον τῶν ἐντάσεων καὶ τῶν κρίσεων. 3. Χειρόγραφα καὶ ἐκδόσεις τῶν ἔργων τοῦ Βασιλείου Καισαρείας (Stig Y. Rudberg). Α. Τὰ χφα. Β. Αἱ ἐκδόσεις. 4. Τὸ «Κατὰ Εὐνομίον» ἔργον τοῦ Βασιλείου. Κριτικὴ ἀνάλυσις (Μίλτος Ἀνάστος): Α. Βιβλ. Ι (Θεὸς Πατήρ). Β. Βιβλ. ΙΙ (Υἱός). Γ. Βιβλ. ΙΙΙ («Ἅγιον Πνεῦμα»). Δ. Συμπέρασμα. — Ἐπίλογος. Γλωσσικὰ λήμματα. — 5. Ὁ Νεοπλατωνισμὸς τοῦ Βασιλείου: Βάθος καὶ φύσις (John M. Rist): Ι. Πλατωνισμὸς καὶ Χριστιανισμὸς. Α. Εἰσαγωγή. Β. Αἱ ἐκδόσεις τοῦ

Εὐστοχίου..Προκαταρκτικαὶ παρατηρήσεις. Γ. Ἡ ἱστορία τοῦ Πορφύριου «Κατὰ τῶν χριστιανῶν», «περὶ μετεμψυχώσεως» καὶ σχετικὰ θέματα. Δ. Εὐστόχιος. Πορφύριος καὶ Εὐσέβιος. Ε. Εἰδωλολατρικὴ Ἀλεξάνδρεια. ΣΤ. Ἄρειος. Ζ. Ὁ πρῶτος Ἀθανάσιος. Η. Συμπερασματικαὶ τινες παρατηρήσεις. — II. Πλατωνισμὸς καὶ Χριστιανισμὸς: Α. Εἰσαγωγή. Β. Ἰάμβλιχος καὶ οἱ μαθηταὶ του. Γ. Ἡ φιλοσοφία ἐν Ἀθήναις. Δ. Νεο-Ἀρειανισμὸς: Ἀέτιος καὶ Εὐνόμιος. Ε. Πορφύριος, Βικτωρίνος καὶ Κάνδιδος. Ζ. Συμπεράσματα. — III. Βασίλειος Καισαρείας: Α. Εἰσαγωγή. Β. Περὶ ἁγ. Πνεύματος καὶ Ἐννεάδων. Γ. Ἡ αὐθεντικότης τοῦ «Περὶ ἁγ. Πνεύματος»: Προκαταρκτικαὶ τινες παρατηρήσεις. Δ. Περὶ ἁγ. Πνεύματος ἐκτὸς τοῦ κεφ. 9. Ε. Περὶ Πνεύματος καὶ περὶ Ἁγίου Πνεύματος. Ζ. Ἄλλα κείμενα τοῦ Βασιλείου. Η. Βασίλειος καὶ Πλωτίνος: Προκαταρκτικὰ συμπεράσματα. Θ. Πορφύριος καὶ Ἰάμβλιχος ἐν τῷ Βασιλείῳ. Ι. Πλωτίνος ὁ φιλόσοφος καὶ Βασίλειος ὁ ἐπίσκοπος. Κ. Ἐπίλογος. — 6. Ὁ ἅγιος Βασίλειος καὶ ἡ ἱστορικὴ παράδοσις (Γεώργιος Ι. Κούστας). — 7. Βασίλειος Καισαρείας καὶ ἡ ὀργάνωσις τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας τὸν Δ' αἰ. (Κων/ίνος Γ. Μπόνης): Α. Περὶ τῆς θέσεως τῆς Ἐκκλησίας τὸν Δ' αἰ. Β. Ἡ ὁδὸς τοῦ Μεγάλου Βασιλείου πρὸς δρᾶσιν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Γ. Ἡ ἀναχώρησις τοῦ Μεγ. Βασιλείου. Δ. Ἐπιστροφή εἰς τὸν κόσμον — Ἡ ἱερατικὴ καὶ ποιμαντικὴ δρᾶσις. Ε. Αἱ ἐπι τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεγ. Βασιλείου πιέζουσαι τὴν Ἐκκλησίαν αἱρέσεις. ΣΤ. Ὁ Θεολόγος Βασίλειος. Ζ. Ὁ ἐκκλησιαστικὸς ἀνὴρ Βασίλειος. — 8. Ἡ ἀπνευματικότης τῆς Ἁγ. Γραφῆς: Ἡ ἐξηγητικὴ βᾶσις διὰ τὴν διδασκαλίαν (τὸ δόγμα) περὶ τοῦ Ἁγ. Πνεύματος τοῦ ἁγίου Βασιλείου (Jaroslav Pelikan). — 9. Τὸ ἰδεῶδες τοῦ μοναχικοῦ βίου κατὰ τὸν Βασίλειον (Thomas Spidlik): Α. Ἐν πρόβλημα τῆς μορφῆς τοῦ ἀντικειμένου. Β. Ὁ γραπτὸς νόμος καὶ ὁ νόμος τῶν πράξεων. Γ. Ἡ ἀῆθικὴ τῆς συναιρέσεως. Δ. Ἡ συνεχὴς μνεία τοῦ Θεοῦ. Ε. Ἡ σοφιολογία. ΣΤ. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς μνείας τοῦ Θεοῦ. Ζ. Σύνοψις. — 10. Ἡ κοινωνικὴ δρᾶσις τοῦ ἁγίου Βασιλείου: Ἀρχαὶ καὶ πράξεις (Ἰωάννης Καραγιαννόπουλος). 11. Ὁ ἅγιος Βασίλειος καὶ ἡ δουλεία: θεωρία καὶ πράξεις (Ramon Teja). 12. Παρατήρησις περὶ τῶν συστατικῶν ἐπιστολῶν τοῦ Βασιλείου (Barmin Treucker). 13. Ἀντὶ περιλήψεως συνοπτικῆς: Ἡ Θεολογία τοῦ Βασιλείου ἐν συναφείᾳ πρὸς τὴν κρατικὴν Ἐκκλησίαν ὡς παράδειγμα χαρισματικῆς κατανοήσεως. Α. (Martin Ritter).

Μέροσ δεύτερον: Ἡ Παράδοσις: 14. Αἱ μεταφράσεις τῶν ἔργων τοῦ Βασιλείου πρὸ τοῦ 1400 (Paul J. Fedwick): Εἰσαγωγή: Ἐπισήμανσις καὶ περιορισμοὶ τοῦ προβλήματος. Α. Συριακαὶ μεταφράσεις. Β. Basiliiana latina. Γ. Τὰ εἰς τὴν ἀρμενικὴν ἔργα. Δ. Ὁ Βασίλειος εἰς τὴν κοπτικὴν γραμματεῖαν. Ε. Ὁ Βασίλειος εἰς τὴν Ἀραβικὴν. ΣΤ. Γεωργιαναὶ μεταφράσεις. Ζ. Τῆς ἀρχαίας σλαωνικῆς Ἐκκλησίας μεταφράσεις. — 15. Ὁ Βασίλειος καὶ ἡ πρῶτος μεσαιωνικὴ λατινικὴ συλλογὴ κανονικῆ. (Roger E. Reynolds). — 16. Ἐπισήμανσις ἐπὶ τῆς εἰκονογραφίας τοῦ ἁγίου Μεγάλου Βασιλείου (Wilma Fitzgerald): Α. Ὁ ἀξιωματοῦχος Βασίλειος. Β. Ὁ λαϊκὸς Βασίλειος. — 17. P. Antin III: Μία ἄγνωστος μαρτυρία «περὶ τῆς βραχείας πραγματείας τῶν ἐρωταποκρίσεων» τοῦ Βασιλείου. (Sever J. Voicu). — 18. Πίναξ τῶν χφων τῆς ἀρμενικῆς μεταφράσεως τῶν ἔργων τοῦ Βασιλείου Καισαρείας (Gabriella Uluhogian). — Παράρτημα: Ἀποστολικὸν Γράμμα τοῦ Πάπα Ἰωάννου-Παύλου Β' διὰ τὴν 1600ῃν ἐπέτειον τοῦ θανάτου τοῦ Βασιλείου Καισαρείας. — Οἱ συνεργάται. Οἱ μετασχόντες τοῦ Συμποσίου τοῦ ἁγ. Βασιλείου ἐν Τορόντῳ τοῦ Καναδᾶ. — Βιβλιογραφία: Α. Ἐκδόσεις: Βασιλείου Καισαρείας. Β. Ἐκδόσεις: Ἄλλων συγγραφέων. Γ. Μονογραφαί. — Concordance τῶν Ἀσκητικῶν I (PL 103, 487-554) καὶ 3 (PG 31, 905-1305). Πίνακες: Ἐργων τοῦ Βασιλείου Καισαρείας. Ἄλλων πηγῶν. Χειρογράφων. Ἑλληνικῶν λέξεων. Γενικὸς Πίναξ.

4. Παρέθεσα εἰς ἑλληνικὴν μετάφρασιν ὄλα τὰ θέματα ἐκ τοῦ πίνακος τῶν περιεχομένων διὰ δύο λόγους. Πρῶτον, διότι ἤθελον νὰ ἐπισημάνω εἰς τὸν "Ἑλληνα ἀναγνώστην τὴν σπουδαιότητα τῶν θεμάτων, ἅτινα διεπραγματεύθησαν διεθνoῦς κύρους ἐπιστήμονες" δεύτερον, διότι πιστεύω ὅτι τὸ δίτομον τοῦτο ἔργον θὰ ἀποτελέσῃ κύριον βοήθημα εἰς τὸν "Ἑλληνα ἔρευνητὴν τοῦ μέλλοντος, τόσοσ προκειμένου περὶ τῆς μεγάλης πατερικῆς μορφῆς τοῦ ὄντως Μεγάλου Βασιλείου, ὅσον καὶ τῆς ἐποχῆς του, κατὰ τὴν ὁποίαν ποικίλα ἰδεολογικὰ ρεύματα συνωθοῦντο, ἐπηρεάζοντα τὰς σχέσεις Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας καὶ ἐξαναγκάζοντα τὴν Ἐκκλησίαν εἰς ἐνωτικὴν ὀργάνωσιν καθολικὴν καὶ μερικὴν καὶ ἐπιβάλλοντα συγχρόνως τὴν ἀνάπτυξιν τῆς Θεολογίας εἰς ὄλα τὰ πεδία καὶ μάλιστα τὴν ἐρμηνευτικὴν τῶν Ἀγίων Γραφῶν, τὴν Δογματικὴν καὶ τὴν Ἠθικο-κανονικὴν καὶ Κοινωνικὴν ἀνάπτυξιν τῆς διδασκαλίας τῆς. Εἰς μέγας σκαπανεὺς ὄλων τῶν ἀνωτέρω ἐκκλησιαστικῶν καὶ θεολογικῶν προβλημάτων ὑπῆρξε πράγματι ὁ Μέγας Βασίλειος, τοῦ ὁποίου τὴν Μνήμην ἠθέλησε νὰ τιμῆσῃ διὰ τοῦ Διεθνoῦς τοῦτου Συμποσίου ἢ ἐν Τορόντω τοῦ Καναδᾶ Καθολικῆ Ἐκκλησία διὰ τῆς διοργανώσεως τοῦ ἐπὶ τῇ 1600ῃ ἐπετειῶ τοῦ θανάτου τοῦ κατ' ἐξοχὴν ὀργανωτικοῦ Πατρὸς τῆς Ἐκκλησίας Β α σ ι λ ε ἰ ο υ Κ α ι σ α ρ ε ἰ α ς.

5. Καὶ ἄλλοτε ἔλαβον ἀφορμὴν νὰ ἐξάρω τὸ ἔργον τῶν ὀργανωτῶν τοῦ Διεθνoῦς τοῦτου Συμποσίου. Τώρα ὅμως ἡ προσοχὴ στρέφεται πρὸς τὸν ὑπεύθυνον τῆς ἐκδόσεως τοῦ θαυμαστοῦ διτόμου συγγράμματος, τὸν Δρα Paul Jonathan Fedwick, ὅστις ἐπέτυχε νὰ παρουσιάσῃ μὲ μεθοδικότητα καὶ πληρότητα τὸ ἀνὰ χεῖρας ἔργον, ὅπερ τιμᾷ καὶ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Καναδᾶ, ἰδίᾳ τοὺς Β α σ ι λ ε ἰ α ν ο ῦ ς Π α τ ε ρ α ς καὶ τοὺς ὀργανωτὰς τοῦ Διεθνoῦς Συμποσίου ἐν Τορόντω, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς συνέδρους, κατ' ἐξοχὴν δὲ τοὺς δι' Ἀνακοινώσεων πρωτοτύπων διαπραγματευθέντας θέματα ἀναφερόμενα εἰς τὴν μεγάλην προσωπικότητα τοῦ Μ ε γ ἄ λ ο υ Β α σ ι λ ε ἰ ο υ.

ΚΩΝ. Γ. ΜΠΙΟΝΗΣ

Θ ε ο κ λ ῆ τ ο υ Α. Σ τ ρ ἄ γ κ α, Ἀρχιμ., τ. Γραμματέως τῆς Ἱ. Συνόδου, Ἐκκλησίας Ἑλλάδος Ἱστορία ἐκ πηγῶν ἀψευδῶν (1817-1967). Τόμος ΣΤ'. Ἀθήναι 1980 σσ. λθ'+3601-4312 (Συνέχεια συζήτησεως ΚΘ' Ἱεραρχίας Ὀκτωβρίου 1960 ἐκ τοῦ κεφαλαίου ΛΣΤ'. — Βλέπε τόμ. Ε', σελ. 3600).

1. Τὸ ἔργον ἀποτελεῖ συνέχειαν τῶν προηγηθέντων πέντε τόμων: Τόμ. Α' 1969, Β' 1970, Γ' 1971, Δ' 1972, Ε' 1974, ΣΤ' 1980. Ἡ ἀρίθμησις τῶν σελίδων ἐν συνεχείᾳ τῶν προηγηθέντων τόμων. Ἐκαστος δηλ. τόμος περιλαμβάνει 700-800 σελίδας μετὰ τῶν προλεγομένων. Ὁ ἀνὰ χεῖρας τόμος ΣΤ' ἐν ἀρχῇ φέρει Ἀφιέρωσιν «τῇ Διακριεῖ Ἱεραρχῆ Συνόδου, τῆς 111 Συνοδικῆς περιόδου ἀπὸ 1 Ὀκτωβρίου 1965-30 Σ/βρίου 1966» (σ. ε'), ἐν συνεχείᾳ δὲ «Περικοπὰς λαλημάτων Ἱεραρχῶν-μελῶν τῆς 111ης Περιόδου» (στ. στ'), Χαρακτηριστικὰ λαλήματα Ἱεραρχῶν (σ. η'), Φθέγματα εὐθαρσῶν Θεολόγων (σ. η'), Πρόλογον (σ. ι') καὶ Ἐπιστολικὰς ἀπαντήσεις (σ. ιδ'-λθ').

2. Τὸ κύριον ἔργον ἀρχεταὶ μὲ τὴν Π ε ρ ἰ ο δ ο ν VIII. Κ ε φ. ΛΣΤ'. Τοῦτο ἀποτελεῖ συνέχειαν τῶν συζητήσεων τῆς ΚΘ' Ἱεραρχίας (σ. μη'), σσ. 3600-3776). Τὰ δὲ συζητηθέντα θέματα εἶναι: Περὶ συντάξεως νέου Καταστατικοῦ Χάρτου Ἐκκλησίας (σ. 3600, 25,46). Περὶ μισθοδοσίας ἐφημεριακοῦ κλήρου (σ. 3624-3629). Περὶ φορολογίας ἀκαλύπτων χώρων ΟΔΕΠ (σ. 3606). Περὶ κατωτέρων Ἐκκλησιαστικῶν Φροντιστηρίων (σ. 3607). Περὶ συγκλήσεως Ἱεραρχίας ἀνὰ τριετία (σ. 3648). Περὶ δημοσιευμάτων κατὰ Ἱεραρχῶν (σ. 3645, 3653/59). Περὶ διαρρυθμίσεως ὁρίων Ἱ. Μητροπόλεων (σ. 3650/52). Περὶ κενῶν ἐφημεριακῶν θέσεων (σ. 3650). Περὶ ἀποδοχῶν Ἱεραρχῶν (σ. 3659/67). Εἰσήγησις περὶ ἐξυψώσεως τοῦ Μοναχικοῦ βίου (σ. 3667/

87). Εισήγησις περὶ ἀναδιοργανώσεως τῶν Ἱ. Μονῶν (σσ. 3687-3702). Εισήγησις περὶ ἁγιοποιήσεως Νεκταρίου Πενταπόλεως (σσ. 3702-3769). Περί ἐκχωρήσεως ἀρμοδιοτήτων Ἱεραρχίας πρὸς Δ.Ι.Σ. (σσ. 3703/10, 3773/76). Περί Καταλόγου ὑποψηφίων Ἀρχιερέων (σ. 3710). Εισήγησις Περί καθαιρουμένων Ἱερομονάχων (σσ. 3712/24). Κρίσεις ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω τριῶν εισηγήσεων (σσ. 3724/69). Ψήφισμα διαμαρτυρίας ὑπὲρ Βορειοηπειρωτῶν (σ. 3769). — Δημοσιογραφήματα μετὰ λήξιν ἐργασιῶν Ἱεραρχίας (σσ. 3777/81). — Συνέλευσις Ἀ' Ἱεραρχίας καὶ θλιβερὰ ἐν αὐτῇ γεγονότα (σσ. 3781/87). — Θάνατος Ἀρχιεπισκόπου Θεοκλήτου Β' καὶ τὰ μέχρις ἐκλογῆς διάδοχου του συντελεσθέντα (σσ. 3787/99).

3. Ἀκολουθεῖ τὸ Κεφ. ΛΖ': Ἐκλογή Ἀρχιεπισκόπου Ἰακώβου ἀπὸ Ἀττικῆς — Τραυματισμὸς κύρους Ἱεραρχίας — Αἰτία μεγίστου σάλου καὶ ταραγμοῦ Ἐκκλησίας. — Δεπτομερέστερον ἐμπεριλαμβάνονται ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ: Ἡ σύγκλησις τῆς ΛΑ' Ἱεραρχίας πρὸς ἐκλογὴν Ἀρχιεπισκόπου (σσ. 3799/3804). Τὰ μετὰ τὴν ἐκλογὴν Ἰακώβου διαδραματισθέντα γεγονότα (σσ. 3804/53). Τὰ μετὰ τὴν παραίτησιν Ἰακώβου γενόμενα καὶ γραφέντα (σσ. 3854/58). — Κεφάλαιον ΛΗ': Ἐκλογή Ἀρχιεπισκόπου Χρυσόστομου Β' ἀπὸ Φιλιππων καὶ Νεαπόλεως. Ἐπὶ Ἀρχιεπισκοπείας αὐτοῦ ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία στερουμένη στιβαρῶς ἡγεσίας περιῆλθεν εἰς νοσηρὰς καταστάσεις. — Χάσμα σχέσεων Ἐκκλησίας-Πολιτείας. — Διχασμὸς Ἱεραρχίας εἰς ἀντιμαχομένας παρατάξεις. — Α) Σύγκλησις ΛΒ' Ἱεραρχίας πρὸς ἐκλογὴν Ἀρχιεπισκόπου (σσ. 3858/60). Β) Σύγκλησις ΛΓ' Ἱεραρχίας (σ. 3860): Θέματα συζητηθέντα: Περί Ἀποστολικῆς Διακονίας (σσ. 3862, 3872, 3891, 3937, 3965, 3966-4016, 4033-4061). — Περί διαρρυθμίσεως ὁρίων Ἱ. Μητροπόλεων (σ. 3920, 3934/38). — Περί πληρώσεως κενῶν Ἱ. Μητροπόλεων (σ. 3865/91, 3916/24, 3934/40, 3984/96). — Εισήγησις περὶ ΤΑΚΕ (σ. 3876/86, 4018/32, 4048). — Εισήγησις περὶ μισθολογίου ἐφημερίων (σ. 3867, 3887, 3890, 3939/47, 3952/59, 3965, 3972/93). — Εισήγησις περὶ ἀποδοχῶν ἐφημερίων (σ. 3892-3916). — Εισήγησις περὶ ἐφημεριακοῦ (σ. 3924/34). — Περί ΟΔΕΠ (σ. 3947/69). — Διένεξις Μητροπολιτῶν (σ. 3969/72). — Περί κενῶν ἐφημεριακῶν θέσεων (σ. 4016/60).

4. Σύγκλησις ΛΔ' Ἱεραρχίας (σ. 4061). — Θέματα συζητηθέντα: Ἀνακρινώσεις Ἀρχιεπισκόπου (σ. 4062/69). Συζητήσεις περὶ τῶν ἐπειγόντων θεμάτων (4070/79). Εισήγησις περὶ ἀντικανονικότητος τοῦ Νόμου 3952/59 (σ. 4079/96). Συζητήσεις περὶ Νόμου 3952 ἀντιμαχομένα Ἱεραρχῶν (σ. 4092/4189). Συζητήσεις περὶ ὁρίων ἀντιμαχομένα (σ. 4190, 4195, 4211, 4216/24, 4229/37). Περί οικονομικῶν δυσχερειῶν ΤΑΚΕ (σ. 4190). Περί τροφίμων Π.Σ.Ε. (σ. 4191/94). Περί Γραμματέων Ἱ. Συνόδου (σ. 4212/15, 4252/53). Περί Μητροπόλεων Πειραιῶς καὶ Νικαίας (σ. 4220, 4224/29). Περί συνδιασκέψεως ὀρθοδόξων ἐν Ρόδῳ καὶ διαλόγου ἐπὶ ἴσοις ἔροις Ὀρθοδόξων-Πατικῶν (σ. 4237/42, 4251/2, 4259/98). Περί πληρώσεως ἐφημεριακῶν κενῶν καὶ προσόντων ὑποψηφίων ἱερέων (σ. 4242/49). Περί Πατριάρχου Ἱερατικῆς Σχολῆς καὶ ἄλλων (σ. 4249/51). Περί πληροφοριοδοτῶν εἰς ἐφημερίδας (σ. 4253/59).

*

5. Θὰ ἤρκει καὶ μόνῃ ἡ παράθεσις τοῦ Πίνακος τῶν Περιεχομένων διὰ νὰ ἀντιληφθῇ πάραυτα ὁ ἀναγνώστης τὴν ἀνυπολόγιστον ἀξίαν ἱστορικο-ἐκκλησιαστικὴν καὶ ἐκκλησιαστικο-ἱστορικὴν τοῦ ἀνὰ χεῖρας ὀγκώδους ΣΤ' τόμου τοῦ χαλκέντερου ἱστοριοδίφου συγγραφέως πατρὸς Θεοκλήτου Α. Στράγκα, Ἀρχιμανδρίτου καὶ τ. Γραμματέως τῆς Ἱ. Συνόδου. Ἐάν τις ἀναγνώσῃ τὰς ἐν σσ. ιδ'-λθ' «Μερικὰς ἐπιστολικὰς ἀπαντήσεις ἐκ τῶν πολλῶν τοιούτων» θὰ ὁμολογήσῃ καὶ αὐτὸς μετ' αὐτῶν τὴν πανθομολογούμενην ἀνεκτίμητον ἀξίαν καὶ σπουδαιότητα τοῦ ἔργου. Ἰσως τινὲς ἐξ ἡμῶν, ζήσαντες εἰς

τὴν ἐποχὴν τῶν ἐν τῷ ΣΤ' τόμῳ ἐκτιθεμένων ἐντὸς τῶν κόλπων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας θεμάτων, νὰ εὐρίσκωμεν τὰς ἐνιαχοῦ προσωπικὰς τοῦ κρίσεις ὑποκειμενικάς. Ἀλλὰ μήπως καὶ αἱ τῶν ἐπιζώντων κρίσεις στεροῦνται τοῦ στοιχείου τῆς ὑποκειμενικότητος; Ἀλλ' ἐν εἶναι ἀδιαμφισβητήτως βέβαιον. Ὁ Πανοσιολογιώτατος συντάκτης τοῦ ἀνά χειρός ΣΤ' τόμου καὶ ἔθνα ἐκφράζει ἰδίας γνώμας ἢ κρίσεις, ἀκόμη καὶ ἐπικρίσεις, τοῦτο πράττει πάντοτε μετὰ θάρρους καὶ ἀγνῆς προθέσεως προβολῆς τῆς ἱστορικῆς πραγματικότητος.

6. Ὁ Πανοσιολογιώτατος Ἀρχιμανδρίτης Θεοκλήτος Α. Στράγκας με ἐτίμησε διὰ τῆς ἀποστολῆς παλαιότερον τῶν προηγηθέντων τόμων Α'-Ε'. Νῦν δίδεται ἡ εὐκαιρία νὰ ἐκφράσω αὐτῷ τὰς θερμὰς εὐχαριστίας μου διὰ τὴν φιλόφρονα ἀποστολὴν τοῦ ἀνυπολόγιστου ἀξίας ἔργου του. Τὸ ἔργον τοῦτο ὁμιλεῖ «ἐκ πηγῶν ἀψευδῶν», ἦτοι διὰ παραθέσεων τῶν ἐπισήμων πρακτικῶν τῆς τε Ἱ. Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὡς καὶ διὰ τῶν γραπτῶν Εἰσηγήσεων καὶ ἄλλων ἐπισήμων ἐγγράφων Ἱεραρχῶν, Ὑπουργῶν καὶ ἄλλων ἀρμοδίων προσώπων. Ὁ σ. εἶναι ἀξιὸς ὄχι μόνον ἐπαίνου, ἀλλὰ καὶ θαυμασμοῦ διὰ τὴν ἀκατάβλητον ἐργατικότητα, τὴν ἰώβειον ὑπομονήν, τὴν μέγρις ἐξαντλήσεως τῶν σωματικῶν του δυνάμεων συγκέντρωσιν τοῦ ὕλικού του, τὴν ταξινόμησιν καὶ μεθοδικὴν τούτου διάταξιν καὶ τὰς ἔστιν ὅτε ἐνιαχοῦ ἐν ὑποσημειώσεσι ἰδίας διασαφήσεις καὶ προσωπικὰς κρίσεις. Τὴν οἶαν ἀξίαν καὶ σημασίαν ἔχουν σήμερον δι' ἡμᾶς τὰ πηγαῖα ἔργα διὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τῆς μεταβυζαντινῆς περιόδου, τὴν αὐτὴν ἀξίαν πέποιθα διὰ τὴν προσλάβη καὶ τὸ πολύτιμον τοῦτο ἔργον τοῦ πατρὸς Στράγκα με τὴν παρέλευσιν τῶν ἐτῶν. Πέποιθα ὅτι τὸ πολύτιμον καὶ πολύμοχθον ἔργον τοῦ πατρὸς Θεοκλήτου θὰ καταλάβη τὴν ἀρμόζουσαν παράλληλον θέσιν μετὰ τῶν ἔργων τῶν Σάθα, Ὑψηλάντου, Κρύμα, Παρανίκα, Χασιώτου, Λάμπρου, Μουστοξίδου καὶ Γεδεῶν κ.π.ἀ., τῶν ἀναφερομένων εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας γενικότερον. Τὸ ἔργον θεωρῶ ἀξιὸν καὶ τιμητικῆς διακρίσεως ἀπὸ μέρους τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

7. Διὰ τοῦ ἔργου ἐμφανίζεται ἡ Διοικοῦσα καὶ ποιμαίνουσα Ἐκκλησία ἐν λόγοις καὶ ἔργοις ζῶσα καὶ δρῶσα, ἀγωνιζομένη καὶ ἐν ἀμύνη εὐρισκομένη, ἀναζητοῦσα καὶ ἐπιδιώκουσα τὴν ὀρθὴν τομὴν τῶν ἐπιδιώξεων καὶ ἀποφάσεών της, ἔστιν ὅτε αὐτοελεγχόμενη καὶ αὐτοκρινόμενη ἢ καὶ ἀνταγωνιζομένη εἰς κριτὰς καὶ ἐπικριτὰς ἔξωθεν καὶ ἀντιγναομοῦντας ἔσωθεν. Καὶ πάντα ταῦτα τὴν αἰτίαν ἔχουν εἰς τὴν ὄλην προβληματολογίαν τῶν ἀναφουμένων καὶ προβαλλομένων συγχρόνων θεμάτων καὶ καταστάσεων. Ἀλλ' ὁ εὐσεβῆς καὶ εὐδιάθετος ἀναγνώστης τοῦ ἔργου ὀφείλει νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι καὶ ἐν ταῖς ἀντιπολιτευτικαῖς τοποθετήσεσιν ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν, ἡ Ἐκκλησία ἐν τέλει ἐμφανίζεται ὀρθοτομοῦσα τὸν λόγον τῆς ἀληθείας καὶ καθοδηγοῦσα τὴν πνευματικὴν ὁλκάδα εἰς νομὰς σωτηρίας δι' ἑαυτὴν καὶ τὸ πλήρωμά της. Εἶναι νὰ θαυμάζῃ κανεὶς με πόσον φιλελεύθερον καὶ δημοκρατικὸν πνεῦμα προάγονται τὰ θέματα διὰ συζητήσεων καὶ ἀντικρουομένων πολλῶν γνώμων, ἵνα ἐν τέλει ἡ κατάλληλις διαδηλώσῃ τὴν ἐνότητα τοῦ πνεύματος καὶ τὴν ἀγιότητα τοῦ Σώματος ὁλοκλήρου τῆς Ἐκκλησίας!

8. Πολλῶν ἐθέσα εἰς ἑμαυτὸν τὸ ἐρώτημα: Μέχρι ποίου σημείου ἡ Ἱστορία διδάσκει τὸν ἄνθρωπον καὶ ποδηγετεῖ τοῦτον; Ἡ μήπως συμβάλλει ἀπλῶς εἰς ἀπλὴν ἀβύσσιν τῶν γνώσεων του, ὥστε νὰ τροφοδοτεῖται μὲν ἡ φύσει ἐνυπάρχουσα εἰς αὐτὸν περιέργεια, ἀλλ' ἦμιστα νὰ καταξιώνῃ τὸν ἄνθρωπον εἰς ἀποφάσεις γενναίας καὶ διδαχὰς δι' ὀρθωτικὰς τῶν πρότερον καλῶς ἢ κακῶςπραχθέντων καὶ ἱστορηθέντων; Δὲν ἀμφισβητῶ τὴν ὀφέλειαν τῆς Ἱστορίας. Καὶ ἐὰν ἀκόμη ὁ εἰς τὰ ἐπίκαιρα καὶ σύγχρονα γεγονότα ζῶν καὶ ὑπὸ τούτων ἐλυκόμενος ἄνθρωπος, δὲν οἰκιοῦται οὔτε προσαποδέχεται τὰ ἱστορικὰ γεγονότα, ὅμως κατὰ ὑπειοέρχεται ἐντὸς του, ὥστε νὰ δυνήθῃ νὰ ἀντλήσῃ καὶ διδάγματα καὶ πείραν ἐκ τοῦ ἱστορικοῦ παρελθόντος. Καὶ ἡ Ἱστορία «ἐκ πηγῶν ἀψευδῶν» τοῦ Πανοσιολογιώτατου Ἀρχιμ. Θεοκλήτου Α. Στράγκας γίνεται ὄχι μόνον ἀπο-

καλυπτική· ἔχι μόνον διδακτική· ἔχι μόνον ὑπομνηστική, ἀλλ' ὑπὲρ πάντα προσδοκίας μεστή, ἐλπιδοφόρος καὶ ἐπιβλητική διὰ τοὺς ἀποδεχομένους τὰ γεγονότα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ἐν πνεύματι καὶ ἐν πίστει ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν τῆς ἀγιωτάτης ἡμῶν Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μελετητᾶς τῆς ζωῆς καὶ τῆς δράσεως καὶ τοῦ ὄλου ἔργου Αὐτῆς! Ἐκ τούτου καταξιούται τῆς πρεπούσης τιμῆς καὶ τοῦ ἀξίου ἐπαίνου ὁ ἀφαντάστως μοχθήσας διὰ τὴν παρουσίαν τοῦ πολυτόμου τούτου ἔργου.

ΚΩΝ. Γ. ΜΠΙΟΝΗΣ

Ἄνδρου Ν. Παπαβασιλείου, *Εὐθύμιος-Ἰωάννης Ζυγαδηνός. Βίος-συγγραφαί*. Ἐν Λευκωσίᾳ 1979, σσ. XXXVII + 466 + 15 φωτοτυπία κωδίκων. Διδακτορική διατριβὴ ἐγκριθεῖσα ὑπὸ τῆς Θεολ. Σχολῆς Ἀθηνῶν τῇ 3ῃ Ἰουνίου 1977 (Εἰσηγητῆς Καθηγητῆς Βασ. Δεντάκης).

1. Αἰσθάνομαι ἰδιαιτέραν χαράν, ἀλλὰ καὶ ἱκανοποίησιν ἔχων ἀνὰ χεῖρας τὸ ὀγκῶδες ἔργον τοῦ πρὸ 25ετίας καὶ πλέον μαθητοῦ καὶ βοηθοῦ μου Ἄνδρου Ν. Παπαβασιλείου. Δὲν πρόκειται περὶ ἀπλῆς μονογραφίας ἱστορικῆς, ἐκθετοῦσης τὸν βίον καὶ τὰς συγγραφὰς μιᾶς ἀξιολόγου προσωπικότητος, ὅποια ἡ τοῦ Εὐθύμου—Ἰωάννου Ζυγαδηνοῦ. Ἀλλὰ περὶ πολυσχιδοῦς ἐρευνητικῆς, ὅσον καὶ πολυμύχθου, ἐπὶ ἐξαιτίαν ὄλην διαρκεσάσης, ἐπιστημονικῆς ἐργασίας, ὑποδειγματικῆς ἀπὸ πολλῶν ἀπόψεων. Ἀρκεῖ νὰ ἀναγνώσῃ τις τὴν ἐν ἀναλύσει διδομένην περιγραφὴν ἐν ἐκάστῳ κεφαλαίῳ τῶν ἐπὶ μέρους παραγράφων, διὰ νὰ ἀντιληφθῇ εὐθὺς τὴν πρωτοτυπίαν, τὴν ἱκανότητα ἀναζητήσεως τῶν ἐπὶ μέρους προβλημάτων διὰ μέσου διασταυρουμένων ἀτραπῶν καὶ τὴν διεσδυτικὴν ἱκανότητα τοῦ συγγραφέως εἰς ἀναζήτησιν τῆς πλέον προσιτῆς ἱκανοποιητικῆς λύσεως ἐκάστου τῶν ἀναφυομένων προβλημάτων.

2. Διὰ τὴν ὀρθὴν ἀξιολόγησιν τοῦ ἔργου θεωρῶ χρήσιμον διὰ τοὺς ἀναγνώστας τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Περιοδικῶν («Ἐκκλησίας» καὶ «Θεολογίας») νὰ παραθέσω τὸν Πίνακα τῶν περιεχομένων, συμφώνως πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ σ. δοθεῖσαν διάρθρωσιν. Μετὰ τὸν πρόλογον, ἀκολουθοῦν ὁ Πίναξ τῶν περιεχομένων, αἱ βιβλιογραφικαὶ συντμήσεις, γενικαὶ βραχυγραφίαι, αἱ βραχυγραφίαι κωδίκων καὶ ἡ βιβλιογραφία: τῶν πηγῶν καὶ τῶν βοηθημάτων. — Μέρους πρῶτον: Τὰ κατὰ τὸν Εὐθύμιον Ζυγαδηνὸν ἐν γενεῖ. — Εἰσαγωγή. Κεφ. Α'. Διασάφησις θεμάτων περὶ τὸ πρόσωπον Εὐθυμίου τοῦ Ζυγαδηνοῦ. Κεφ. Β'. Ὁ βίος τοῦ Εὐθυμίου Ζυγαδηνοῦ. — Μέρους δευτέρον: Τὸ συγγραφικὸν καθόλου ἔργον τοῦ Εὐθυμίου Ζυγαδηνοῦ. Τμῆμα Α': Γνήσια συγγράμματα: I. Δογματικά - Ἀντιρρητικά. Α', Δογματικὴ πανοπλία. Β', Κατὰ Λατίνων κεφάλαια IB' ἢ Περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Γ', Ἐκθεσις περὶ τῆς αἰρέσεως τῶν «βογομήλων». Δ', Ἐλεγχος καὶ θρίαμβος. — II. Ἐξηγητικὰ—Ἐρμηνευτικά. Α', Τὸ ὑπόμνημα εἰς τοὺς Ψαλμοὺς. Β', Τὸ ὑπόμνημα εἰς τὰ τέσσαρα Εὐαγγέλια. Γ', Τὸ ὑπόμνημα εἰς τὰς ΙΑ' Ἐπιστολάς τοῦ ἀποστόλου Παύλου. Δ', Τὸ ὑπόμνημα εἰς τὰς Ι' (δέκα) τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης Ὁδᾶς. Ε', Πότε ἐτέλεσε τὸ νομικὸν Πάσχα ὁ Χριστός. — III. Ὁμιλῖαι: Α', Ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον Ἰερόθεον. Β', Ἐγκώμιον εἰς τὸν ἅγιον Θεόδωρον τὸν στρατηλάτην. — IV. Ἐπιστολαί. — Τμῆμα Β': Ἀμφιβαλλόμενα συγγράμματα: Α', Ἐξήγησις τοῦ Συμβόλου. Β' Διάλεξις Εὐθυμίου μετὰ Σαρακηνοῦ περὶ Πίστεως. Γ' Προσευχὴ Εὐθυμίου. — Τμῆμα Γ': Νόθα συγγράμματα: Α', Ἐρμηνεῖα τῶν Καθολικῶν Ἐπιστολῶν. Β', Ἐγκώμιον εἰς τὴν προσκύνησιν τῆς τιμίας ζώνης τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου. Γ', Μονωδία Εὐθυμίου εἰς τὸν Εὐστάθιον Θεσσαλονίκης. Δ', Ἐπιστολὴ κατὰ Ἀρμενίων. Ε', Ἐπιστολὴ κατὰ «Φουνδαγιαγιτῶν». — Χαρακτηρισμός. Πίνακες κυρίων ὀνομάτων: Α', Πίναξ Ἑλληνικῶν κυρίων ὀνομάτων. Β', Πίναξ ξενογλώσσων κυρίων ὀνομάτων. — Φωτοτυπία (15) κωδίκων.

3. Σημειωτέον δ' ὅτι ἕκαστον τῶν ἀνωτέρω παρατεθέντων κεφαλαίων ὑποδιαιρεῖ-

ται εἰς ἐπὶ μέρους πλείονας παραγράφους. Ἐκάστη δὲ παράγραφος ἐμπεριλαμβάνει ἐν ἧ καὶ πλείονα προβλήματα, τὴν ὀρθὴν λύσιν τῶν ὁποίων ἀναζητεῖ ὁ συγγραφεὺς, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἱστορικοκριτικῆς, τῆς φιλολογικο-γραμματικῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς παλαιογραφικῆς ἀναδιφήσεως καὶ ἐρεῦνης. Ὁ συγγραφεὺς γνωρίζει νὰ χρησιμοποιεῖ μετὰ κρίσεως τὴν σχετικὴν ἐπὶ ἐκάστου θέματος βιβλιογραφίαν. Ἐξαντλητικὴ δὲ εἶναι ἡ ἀναζήτησις ἀπὸ μέρους τοῦ τῶν πηγῶν καὶ ἡ διὰ τῆς συγκριτικῆς παραλλήλου θέσεως τοῦ κειμένου τοῦ Ζυγαδηνοῦ μετὰ τοῦ πηγαίου, ἐξ οὗ ἠντλησεν οὗτος τὸ ὕλικόν του, ἀξιολόγησις τοῦ ἔργου. Ὁ ἐρμηνευτής, ὁ ἱστορικός, ὁ δογματικός, ὁ ἀντιρρητικός, ὁ ποιμαντικός, ὁ τῆς ὁμιλητικῆς καὶ τῆς ἠθικῆς θεραπευτῆς καὶ γενικῶς οἱ εἰδικοί τῶν κλάδων τῆς Θεολογίας θὰ ἀνεύρωσι πολλὰ τὰ ἐνδιαφέροντα, σχέσιν ἔχοντα πρὸς τὸν κλάδον ἐκάστου. Ἀκόμη καὶ ὁ τῆς ἀγιολογίας καὶ παλαιογραφίας εἰδικὸς ἐπιστήμων. Δυνατὸν εἶς τινα σημεῖα οἱ ἐνδιαφερόμενοι νὰ ἀνιχνεύσωσιν στοιχεῖα ἴσως μὴ ἐπαρκῆ, εἰς ἀποδεικτικὴν διατύπωσιν. Ἄλλ' οὐδεὶς δικαιούται νὰ μειώσῃ ὅπως οὖν τὴν π ρ ω τ ο τ υ π ί α ν τοῦ ἔργου, ἐκδηλουμένην ἐν ἐκάστῳ κεφαλαίῳ καὶ ἐν ἐκάστῃ πολλῶν παραγράφῳ.

4. Ἐν σ. 16-21 προσεπάθησεν ὁ συγγραφεὺς, κατόπιν ἐπισταμένης ἐρεῦνης, ν' ἀνεύρῃ τὴν πιθανωτέραν λύσιν τοῦ ἐτύμου τοῦ ὀνόματος τοῦ «Ζυγαδηνοῦ». Παρὰ δὲ τὰς διαφόρους γραφὰς ὁ σ. κατέληξε ὁ δεχθῆναι ὡς πιθανωτέραν τὴν τοῦ «Ζυγαδηνοῦ». Λαμβανομένου δ' ὑπ' ὄψιν ὅτι ὑπάρχει τὸ ἐπίρρημα «ζυγάδην» (=κατὰ ζυγά, ζευγαρωτά), εὐχερῶς θὰ ἠδύνατο νὰ σχηματισθῆ καὶ ἐπιθετὸν «ζυγαδηνός», ὁπότε πρέπει νὰ ἐρμηνευθῆ, οὐχὶ τὸν ὑπὸ τὸν «ζυγόν» τοῦ μοναχικοῦ βίου, ὡς τινες ὑπέθεσαν, ἀλλὰ τὸν «ζευγαρωτόν», τὸ «ζεῦγος» δῆλον ὅτι τῶν ἀδελφῶν Εὐθύμιου καὶ εἴ τινας ἐτέρου ἀδελφοῦ (γνησίου ἢ διδύμου;) ἢ πνευματικοῦ (;), ὁπότε θὰ ἠδύνατο τὸ ὄνομα «Ζυγαδηνός» νὰ ἐρμηνευθῆ «αὐτάδελφος». Πάντως τὸ προτιμηθὲν ὄνομα «Ζυγαδηνός» ὑπὸ τοῦ σ. εἶναι ὀρθότερον, ἐγγίξει δὲ καὶ τὴν ἡμετέραν ὑπόθεσιν. Εἰς τὴν συνέχειαν ἐκτίθεται ἡ ἐξ ὁμωνυμίας πρὸς τὸν Εὐθύμιον ἐπελθοῦσα σύγχυσις καὶ ἡ ἀπόδοσις ἔργων μὴ ἀνηκόντων εἰς τὸν «Ζυγαδηνόν», ἀλλ' εἰς ἕτερον ὁμώνυμον αὐτοῦ. Θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπεκαθῆ ἡ ἔρευνα, ὥστε ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὀνοματοθεσίας νὰ καταδειχθῆ καὶ ἡ πρόελευσις τοῦ ὀνόματος καὶ ἡ αἰτία τῆς ἀποδόσεως τούτου κατὰ προτίμησιν. Διότι ἡ ὀνομασθεσία ἐν Βυζαντίῳ, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μεγάλου Κων/νου καὶ ὕστερον, ἄχρι καὶ τῆς σήμερον, βαίνει κατὰ προτίμησιν στενῶν ἐκ συγγενείας προσώπων ἢ καὶ ἐκ τῶν ἰδεολογικῶς ὁμοφρονούντων σεβαστῶν προσώπων ἐκ τῆς χορείας μεγάλων προσώπων τῆς Ἐκκλησίας ἢ τῆς Πολιτείας. Παραπέμπω εἰς τὸ ἔργον μου: *Die Slawenapostel Kyriillos und Methodios und die Basilika des hl. Demetrios von Thessalonike. Eine Beitrag zur Klärung der Familie...*, Athen 1969, σ. 134-140 (αὐτόθι καὶ τὸ ἐλληνικὸν κείμενον σ. 130-136). Ἐκεῖ ἀναπτύσσω τὴν περὶ τοῦ παρεκκλησίου τοῦ ἱεροῦ Ναοῦ τοῦ ἁγίου Δημητρίου Θεσ/κῆς ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Εὐθυμίου καὶ ἐκφράζω τὴν γνώμην τῆς προελεύσεως τοῦ ὀνόματος ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Θεοδοῦρου Στουδίτου, τοῦ φανατικοῦ ὑποστηρικτοῦ τῆς τιμῆς τῶν ἐκόνων. Μήπως καὶ οἱ ἐν συνεχείᾳ φέροντες τὸ ὄνομα τοῦτο πρόσκεινται εἰς τὴν ἱεράν τῆς παραδόσεως ἀνάμνησιν τῆς εὐσεβοῦς εἰκονολατρίας; Βεβαίως πρόκειται περὶ ὑποθέσεως. Ἄλλὰ καὶ αἱ ὑποθέσεις ἐν τῇ ἐρευνῇ, ἀποτελοῦν προληπτικὰς θέσεις εἰς ἀνεύρεσιν τῆς ἀληθείας. Καὶ ἄλλοτε ἐξέφρασα τὴν εὐχὴν, ἣν καὶ ἐπαναλαμβάνω, ὅπως νέος τις ἐρευνητῆς ἀσχοληθῆ περὶ τὸ ὄλον πρόβλημα τῆς ὀνοματοθεσίας, ἂν μὴ ἀπὸ τῆς πρὸ Χριστοῦ ἐποχῆς, τοῦλάχιστον τῆς ἀπὸ τοῦ Δ' αἰ. καὶ ἐφεξῆς ἐν Βυζαντίῳ. Πιστεύω ὅτι ἐκ τῆς ὀνοματοθεσίας θὰ ἐπιτευχθῆ νὰ γνωστῆ ἡ πρόελευσις καὶ ἡ καταγωγή πολλῶν ἱστορικῶν προσώπων καὶ ἡ ἰδεολογικὴ διαφώτισις τούτων, ἐν τῇ ἐξελικτικῇ πορείᾳ τῶν ἀνιόντων, ὅσων καὶ τῶν κατιόντων προσώπων τοῦ οἴκου τῆς καταγωγῆς των.

5. Τὰ ἐν κεφ. Β' ἐκτιθέμενα περὶ τοῦ «Βίου» τοῦ Εὐθυμίου Ζυγαδηνοῦ (σ. 32-55)

ἐμφανίζουσι τὸν σ. ἰκανὸν ἀνιχνευτὴν τῶν πηγαίων σχετικῶν εἰδήσεων, ὅσον καὶ γνώστην τῆς ὅλης ἐπὶ τοῦ θέματος βιβλιογραφίας. (Ἔσθ' ὅρα τελευταίως τὴν μελέτην τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Μεσσηνίας Χ ρ υ σ ο τ ὀ μ ο υ, Ὁ Εὐβοεὺς ἀρχιμανδρίτης Γρηγόριος Ζυγαδηνὸς (1835-1910) Ἀθήναι 1981. Τόπος καὶ χρόνος γεννήσεως ἄγνωστοι. Ὁμοίως καὶ τὰ περὶ τῆς παιδείας τοῦ ἀνδρός. Τὰ ἐν τῇ Ἀλεξιάδι ὑπὸ τῆς Ἀννης Κομνηνῆς ὀλίγα περὶ Εὐθυμίου σημειούμενα, δὲν διαφωτίζουσι πλήρως τοὺς δεσμούς του μετὰ τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ οἴκου τῶν Κομνηνῶν. Βέβαια φαίνεται ἡ πολεμικὴ τοῦ Εὐθυμίου κατὰ τῶν Βογομιλιῶν καὶ τῶν ἄλλων αἰρετικῶν, ὡς ἐπίσης καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος δοθεῖσα ἐντολὴ συντάξεως τῆς «Δογματικῆς Πανοπλίας». Ὁ σ. κατοχυρῶναι τὰ γνωστὰ καὶ ἄγνωστα τῆς δράσεως τοῦ Ζυγαδηνοῦ μετ' ἐπισταμένην ἔρευναν τῶν εὐαρίθμων πηγαίων εἰδήσεων καὶ μετ' ἔλεγχον ἀκριβῆ τῶν γνωμῶν τῶν περὶ τὸν Ζυγαδηνὸν ἀσχοληθέντων ἔρευνητῶν. Εὐρύμαθεια καὶ κρίσις εἶναι ἐκδηλὰ στοιχεῖα τοῦ σοβαροῦ ἐπιστήμονος ἔρευνητοῦ. Τὸ νὰ λεπτολογῇ τις ἐπὶ τινα σημείων τῶν βιογραφουμένων τοῦ Ζυγαδηνοῦ ὑπὸ τοῦ σ. καὶ περὶ τῆς ὁρθότητος ἢ μὴ τούτων, οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον μειώνει τὴν κριτικὴν ἔρευνητικὴν προσπάθειαν τοῦ συγγραφέως. Αἱ καθ' ὑπόθεσιν γνώμαι τοῦ σ., τοῦ οἰουδῆποτε ἐπιστήμονος ἔρευνητοῦ, συμβάλλουσι ὅπωςδῆποτε εἰς τὴν λύσιν τῶν προβλημάτων. Δὲν ἔχει σημασίαν τὸ ἂν ἐγεννήθη ὁ Ζυγαδηνὸς εἰς τὰ Ζύγαδα ἢ ὄχι, τὸ ἂν ἐγνωρίζεν ἑβραϊκὰ καὶ ἀραβικὰ ἢ ὄχι, τὸ ἂν ἐσπούδασεν — ὅπερ πιθανώτερον — εἰς τὸ ἐν τῇ πρωτεύουσῃ Παν/μιον ἢ ὄχι, τὸ ἂν ἔσχεν ὁ Εὐθύμιος διδασκάλους τὸν Ψελλὸν καὶ τὸν Ἰωάννην Ἴταλὸν ἢ ὄχι καὶ ἄλλα τινά. Ἀλλὰ μεγαλειότεραν σπουδαιότητα ἔχει ἡ τιθεμένη προβληματικὴ ἐπὶ τῶν σημείων τούτων ὑπὸ τοῦ σ. καὶ ἡ διδομένη εὐκαιρία εἰς ἀναζήτησιν ὁρθότερας ἀπαντήσεως εἰς τὰ ἀμφισβητούμενα σημεία.

6. Τὸ δεύτερον μέρος τῆς μελέτης (σ. 59-436), τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὸ συγγραφικὸν καθόλου ἔργον τοῦ Εὐθυμίου Ζυγαδηνοῦ, ἀποτελεῖ τὴν σπουδαιότεραν ἔρευνητικὴν προσπάθειαν τοῦ σ., ὅπως διὰ μιᾶς ἐξαντλητικῆς παλαιογραφικῆς ἐρεύνης διαφωτίσει τὸ συγγραφικὸν καθόλου ἔργον τοῦ Ζυγαδηνοῦ. Δι' ἕκαστον ἔργον καὶ διὰ τῆς αὐτῆς μεθόδου — χειρόγραφος παραγνησιότης — ὁ σ. προσεπάθησε νὰ κατοχυρώσῃ τὴν ἀξίαν ἢ μὴ τὴν γνησιότητα ἢ μὴ τούτου διὰ τῆς περιγραφικῆς ἱστορικοκριτικῆς μεθόδου καὶ νὰ δώσῃ ἀπάντησιν εἰς πάντα τὰ συναφῆ γεννώμενα προβλήματα ἐν τῇ ἀξιολογήσει καὶ κριτικῇ τοποθετήσει τοῦ ἔργου. Εὐρύμαθεια, εὐθυκρισία, βιβλιογραφικὴ ἐνημερότης εἶναι τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς πράγματι πολυμύχθου ἐργασίας του. Εἶναι λίαν ἀξιέπαινος ἡ παλαιογραφικὴ του ἔρευνα δι' ἀναδιφάσεως τῶν χφων. Εἰς τρία μέρη ἢ τιμήματα διαιρεῖται τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος τιμῆμα τοῦ συγγραφικοῦ καθόλου ἔργου τοῦ Ζυγαδηνοῦ: Τὰ γνήσια συγγράμματα, τὰ ἀμφιβαλλόμενα καὶ τὰ νόθα. Ἡ ἐν λόγῳ παλαιογραφικὴ ἀναδιφῆσις ἀποτελεῖ ἀληθῆ ἄθλον καὶ ἀξίζει νὰ ἐπαινεθῇ ὡς πρωτοπορευτικὴ.

7. Ὁ σ. ὁρθῶς ἀνεγνώρισεν ὅτι ἡ «Μονωδία Εὐθυμίου εἰς τὸν Εὐστάθιον Θεσ/κῆς», τασσομένη ὑπ' αὐτοῦ μεταξὺ τῶν «νόθων», παραδεχθεὶς τὴν ἡμετέραν θέσιν ὅτι αὕτη ἀνήκει εἰς τὸν Εὐ θ ὄ μ ι ο ν Μ α λ ά κ η ν (Κ ω ν . Γ . Μ π ὄ ν η, Εὐθυμίου Μαλάκη τὰ σφζό-μενα, Ἀθ. 1937, σ. 23 ἐ.). Ὁ,τι προηγουμένως ἐπ' εὐκαιρίᾳ ὑπὲρ τοῦ σ. καὶ τοῦ ἐν κυριολεξίᾳ σοβαροῦ πονήματος αὐτοῦ ἐλέχθη, ἀξίζει καὶ ἐν τέλει νὰ ἐπαναληφθῇ καὶ ἐξαρθῇ. Ἐργασία ἐν πολλοῖς πρωτοπορευτικῇ. Ζῆλος, ἐπιμέλεια, ἀφοσίωσις, κοπιώδης προσπάθεια, βιβλιογραφικὴ ἐνημερότης, παλαιογραφικὴ ἐν ὑπομονῇ πολύχρονος ἀναζήτησις, κρίσις, καλλιπέπεια καὶ πάνθ' ὅσα χαρακτηρίζουσι τὴν σοβαρὰν ἐπιστημονικὴν μελέτην, εἶναι τὰ γνωρίσματα τῆς ἐν λόγῳ περὶ Εὐθυμίου Ζυγαδηνοῦ διατριβῆς, δι' ἧς καταξιούται ἡ ἐπιστημοσύνη τοῦ συντάκτου αὐτῆς.

ΚΩΝ. Γ. ΜΠΟΝΗΣ